

شایستگی‌های بین فرهنگی به عنوان پیشران هویت دینی دانشجویان: نقش میانجی هوش استراتژیک در دانشگاه اسلامی (مورد مطالعه: دانشگاه ایلام)

مقاله پژوهشی
اصیل
Original
Article

وحید شرفی،^۱ محمد تابان^۲

چکیده

هدف: هویت دینی به دلیل ماهیت و محتوایش، تقریباً مهم‌ترین بُعد هویت است که نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در هویت‌یابی افراد جامعه بازی می‌کند. می‌توان ادعا داشت تقویت این بُعد از هویت موجب دوام و قوام سایر ابعاد آن شود و از سوی دیگر، چالش در این حوزه می‌تواند زمینه‌ساز بحران در سایر ابعاد هویت شود. هدف تحقیق حاضر، بررسی تأثیر شایستگی بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان با توجه به نقش میانجی هوش استراتژیک در دانشگاه اسلامی بود. **روش:** تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، تحقیق توصیفی-همبستگی بود. همچنین از نظر گردآوری داده‌ها، جزء تحقیقات پیمایشی (میدانی) بود. جامعه آماری این تحقیق تمامی دانشجویان دانشگاه ایلام بود که تعداد آنها برابر با ۶۸۰۰ نفر بوده است. ۳۷۵ نفر از دانشجویان بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه استاندارد است و برای بررسی روایی آن، از نظر خبرگان و برای بررسی پایایی آن نیز از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس-۲۲. و ویژوال پی.ال.اس استفاده شده است. **یافته‌ها:** نتایج نشان می‌دهند که شایستگی بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان در دانشگاه ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارند. همچنین شایستگی بین فرهنگی بر هوش استراتژیک در دانشگاه ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد. هوش استراتژیک نیز بر هویت دینی دانشجویان در دانشگاه ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد. **نتیجه‌گیری:** این تحقیق نشان داد که شایستگی‌های بین فرهنگی به عنوان عاملی مهم در شکل‌گیری و تقویت هویت دینی دانشجویان عمل می‌کند. با توجه به تنوع فرهنگی موجود در دانشگاه‌های اسلامی، توانایی دانشجویان در تعامل و تبادل فرهنگی می‌تواند به غنای هویت دینی آنها کمک کند.

واژگان کلیدی: شایستگی بین فردی، هوش استراتژیک، هویت دینی، دانشگاه اسلامی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۱۶

۱. استادیار گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه حضرت معصومه (س). قم، ایران.

V.sharafi@hmu.ac.ir

۲. دانشیار گروه مدیریت، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. (نویسنده مسئول).

M.taban@ilam.ac.ir

الف) مقدمه

دین در جامعه از جایگاه مهمی برخوردار است؛ لذا اهمیت مطالعات مربوط به هویت دینی نیز چندین برابر می‌شود و هرگونه کم‌توجهی در این زمینه می‌تواند جامعه را از ارزشهای دینی و اعتقادات خود دور و بی‌تفاوت و سست گرداند. یکی از پیامدهای این وضعیت، بروز و گسترش آسیبهای اجتماعی در زمینه‌های مختلف خواهد بود (شیرینکام و همکاران، ۱۴۰۱). توجه به مقوله هویت دینی در شرایط جامعه جهانی و فرایند شتابان تغییرات حاصل از انقلاب اطلاعاتی و ارتباطی، به ویژه در جوامع جهان سوم، بیش از پیش احساس می‌شود (تاجبخش و همکاران، ۱۴۰۰) و همزمان، دشواری هویت‌یابی برای نوجوانان و جوانان ممالک غیر اروپایی به عنوان مسئله‌ای حاد برای این کشورها مطرح شود (نیکرسون^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). این مسئله در رابطه با دانشجویان اهمیتی دوچندان می‌یابد؛ زیرا دانشجویان در هر جامعه‌ای قادرند تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر آینده جامعه بگذارند. به هر حال، در مجموع می‌توان این نکته را پذیرفت که هویت ملی و دینی به عنوان دو عرصه یا بخش مهم از مقوله هویت، نقشی مهم و برجسته در ایجاد، احیا و رشد متوازن فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع مختلف از جمله جامعه ایران ایفا می‌کند. (پاکوفته و همکاران، ۱۴۰۰)

هویت دینی از مهم‌ترین عناصر ایجادکننده همگنی و همبستگی اجتماعی در سطح جوامع است که طی فرایندی با ایجاد تعلق خاطر به دین و مذهب در بین افراد جامعه، نقش بسیار مهمی در ایجاد و شکل‌گیری هویت جمعی دارد (وانگ و ونگ،^۲ ۲۰۲۱). هویت دینی نشان‌دهنده احساس تعلق به دین و جامعه دینی و نیز تعهد به دین و جامعه دینی است (دینهام،^۳ ۲۰۱۸). هویت دینی همان آثار و عوارض ناشی از حمل دین بر فرد دیندار است (رهبر قاضی و همکاران، ۱۳۹۹). منظور از هویت دینی این است که هویتی وجود دارد و این هویت از منشأ دین تعریف می‌شود و در حقیقت؛ به تبع دین، خود را تعریف می‌کند و مشخص می‌سازد (انصاری و همکاران، ۱۴۰۰). هویت دینی در محیط‌های فرهنگی و بسترهای فرهنگی رشد بیشتری دارد و بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد. هویت دینی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های تأثیرپذیر از فرهنگ و شایستگی‌های فرهنگی دانست (بروکس^۴ و همکاران، ۲۰۲۰). شایستگی بین فرهنگی

-
1. Nickerson
  2. Wang & Wong
  3. Dinham
  4. Brooks

شایستگی‌های بین فرهنگی به عنوان پیشران هویت دینی ... ۳۱

یکی از عوامل بسیار مهم و تأثیرگذار است که رابطه‌ای نزدیک با برنامه‌ریزی راهبردی و پیاده‌سازی برنامه‌ها دارد. (پینتو،^۱ ۲۰۱۸)

در سازمانهای بین‌المللی، برنامه‌ریزی راهبردی به شایستگی بین فرهنگی وابسته است که در دو سطح فردی و سازمانی بیان می‌شود. در سطح فردی، شامل دانش و مهارت فرد در سطح حرفه‌ای بین‌المللی است؛ به گونه‌ای که فرد توانایی تعاملات بین‌المللی را داشته باشد و در سطح سازمانی، با موفقیت کسب و کار از طریق مدیریت مؤثر در عرصه کسب و کار بین‌الملل همراه است (ماین و وانگ،^۲ ۲۰۲۰) و در هر دو سطح فردی و سازمانی باید ابعاد قابلیت‌های شناختی، توانایی‌های عاطفی، مهارت‌های رفتاری و اجتماعی مورد توجه قرار گیرد (ایروسا و گارسیا،^۳ ۲۰۱۵). شایستگی‌های بین فرهنگی موجب تقویت و ارتقای هوشمندی در افراد می‌شود. (هریرا^۴ و همکاران، ۲۰۲۲)

هوشمندی استراتژیک به عنوان یک فرم خاص که هرگونه موضوع را در سطح وسیعی هدایت می‌کند، با جزئیات لازم برای توصیف تهدید و فرصت و خطراتی که در راه است و برای تعیین برنامه‌ها و سیاستها کمک می‌کند (جهانشاهی و حدادی، ۱۴۰۱). هوش استراتژیک،^۵ ابزاری بسیار مناسب برای تجزیه و تحلیل خوب اطلاعات است (تورس^۶ و همکاران، ۲۰۲۱). هوش استراتژیک، توانایی سازگارپذیری با شرایط دائماً متغیر امروزی است که با گام برداشتن در مسیر ثابت و هموار، مغایرت دارد؛ زیرا تمامی سیگنالها و نشانه‌های رقابتی امروزی، ما را به سازگاری با شرایط متغیر فرا می‌خوانند. از این رو، هوش استراتژیک را قابلیت نام نهاده‌اند که از طریق آن و با توجه به رفتارهای فردی و اجتماعی خود می‌توانیم روش صحیح سازگارپذیری با شرایط جدید را بیاموزیم (فونسیکا^۷ و همکاران، ۲۰۲۲). پیامد هوش استراتژیک، تفکر و رفتار استراتژیک است و مفهومی برای رهبری استراتژیک است. امروزه برای موفقیت در محیط‌های ملی و بین‌المللی به شایستگی‌ها و توانایی‌هایی از این دست نیاز است تا بتوان به طور اثربخش در این محیط‌ها ظاهر شد و وظیفه خود را به بهترین نحو اجرا کرد (آزادی، ۱۴۰۰). هوش استراتژیک پیامدهای فردی و سازمانی زیادی را به همراه دارد؛ از

-
1. Pinto
  2. Main & Wang
  3. Erosa & García
  4. Herrera
  5. Strategic Intelligence
  6. Torres
  7. Fonseka

جمله پیامدهای فردی هوشمندی استراتژیک، تقویت هویت دینی از طریق حس مسئولیت‌پذیری و تعهد استراتژیک است. (رمشکانیان و حمیدیان، ۱۴۰۱)

با توجه به اینکه دانشجویان دانشگاه‌های کشور دارای فرهنگ‌های مختلف و متفاوت‌اند و از طرفی نیز دانشگاه‌ها در سالهای اخیر دانشجویان بین‌المللی از کشورهای مختلف پذیرش کرده‌اند، مباحث فرهنگی و مسائل دینی اهمیت دوچندان یافته‌اند. دانشگاه ایلام نیز از این قاعده مستثنا نیست. این دانشگاه از کشورهای عراق و افغانستان دانشجویانی در رشته‌های مختلف پذیرش کرده است. با توجه به ملیتهای مختلف، مذاهب متفاوت و فرهنگ‌های متنوع، بحث هویت دینی دانشجویان و افزایش آگاهی در این زمینه به منظور برقراری ارتباطات و تعاملات سازنده مورد تأکید است. این اهمیت، در ترویج تعاون و آگاهی از منابع علمی دین و تحکیم نظم جامعه دانشگاهی نقش بسزایی ایفا می‌کند. دانشجویان از طریق تبادل دانش، تجربه و نظرات، امکان برقراری مفاهیم جدید و بالقوه مؤثری را فراهم می‌سازند. همچنین، این تعامل بین دانشجویان از ملتهای مختلف، به درک بهتر و احترام بیشتر به تفاوتها و تمایزهای فرهنگی و مذهبی منجر می‌شود. به این ترتیب، دانشجویان با ملتهای و فرهنگ‌های مختلف از طریق تبادل افکار، می‌توانند در فرهنگ دانشگاهی اسلامی همبستگی و همکاری را تشکیل دهند. در این بین، دانشجویانی که از ضریب هوشی بالاتر و دوراندیشی استراتژیک بیشتری برخوردار باشند، عملکرد موفق‌تری خواهند داشت (سلیمی و همکاران، ۱۳۹۹). با توجه به مطالب پیش‌گفته، سؤال اصلی این تحقیق بدین صورت است که: تأثیر شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان با توجه به نقش میانجی هوش استراتژیک در دانشگاه ایلام چگونه است؟

اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق از دو جنبه قابل بیان است:

۱. خلأ علمی: نظر به اینکه در بررسی‌های انجام شده در پایگاه‌های معتبر در زمینه تأثیر شایستگی بین فرهنگی، هویت دینی و هوش استراتژیک بر یکدیگر، در ایران مطالعه‌ای منتشر نشده است. در برخی مطالعات پیشین به نقش فرهنگ و هوشمندی در هویت دینی اشاره شده است؛ ولی تا کنون تحقیقی که به بررسی تأثیر شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان با توجه به نقش میانجی هوش استراتژیک بپردازد، انجام نشده است. لذا با انجام این تحقیق، دانشی به دانش قبلی در این خصوص اضافه خواهد شد.

۲. خلأ کاربردی: از نتایج این تحقیق علاوه بر دانشگاه ایلام، سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی نیز می‌توانند به صورت کاربردی استفاده کنند و دانشجویان نیز با فهم عمیق‌تری از مسائل دینی و ارتقای مهارت‌های ارتباطی، هویت دینی خود را تقویت کنند.

۱. مبانی نظری

یک) هویت دینی

هویت دینی بیانگر نوعی از هویت جمعی انسان و در بر دارنده باورها، ارزشها و اعتقادات دینی اوست؛ به گونه‌ای که فرد به یک سری اصول و عقاید دینی که جزیی از شخصیت او می‌شود، دست یافته و زمینه عمل را برای او فراهم می‌کند (جون^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). هویت دینی نشان‌دهنده اتکای فرد به یک نظام یا پایگاه اعتقادی است که بر جهت‌گیری فرد در زمینه‌های مختلف و فلسفه زندگی و حیات وی تأثیر می‌گذارد (انصاری و همکاران، ۱۴۰۰). در بحث هویت دینی، برخورداری از دین و تعالیم مذهبی مشترک در یک جامعه مورد توجه قرار می‌گیرد. با توجه به شدت یافتن فرایندهای توسعه و نوسازی بر جوامع کنونی، مذهب همچنان در تمام ابعاد خود به عنوان منبعی مهم برای هویت و معنابخشی در جهان متجدد و آشفته کنونی به شمار می‌رود. (ویلیکیتز^۲ و همکاران، ۲۰۱۹)

بر خلاف بعضی تصورات که مذهب را در نتیجه تداوم روند تجدیدگرایی محو شده می‌پنداشتند، دین به عنوان منبع اولیه معنابخشی و هویت‌بخشی به بسیاری از مردم دنیا، همچون مسیحیان، مسلمانان، بوداییان و هندوان مطرح است (هنیکام^۳ و همکاران، ۲۰۱۸). هویت دینی از یک سو شامل پایبندی افراد به جوهره دین و ارزشهای دینی و از سوی دیگر، بیانگر دلبستگی جمعی و عمومی افراد یک جامعه به شعائر، مناسک و نهادهای دینی است. همچنین دارای بعد عملی نیز می‌باشد که همانا مشارکت و تمایل عملی انسانها به ظواهر آیینها و مراسم مذهبی و دینی را در بر می‌گیرد. (ساهلان^۴ و همکاران، ۲۰۱۹)

اهمیت هویت دینی دانشجویان در دانشگاهها به عنوان یک جنبه مهم در حیات دانشجویی مطرح می‌شود. هویت دینی فرد، از جمله ویژگی‌های شناختی و روان‌شناختی است که به شخصیت او رنگ و بو می‌بخشد و بر تصمیم‌ها، انتخابها و روابط آنها تأثیر گذار است (انصاری و همکاران، ۱۴۰۰).

---

1. Jeon
2. Wilkins
3. Hennekam
4. Sahlan

حضور دانشجویان با هویت دینی قوی در دانشگاهها، فرصتهای ارتباطی و فرهنگی را برای تبادل افکار، دیدگاهها و اعتقادات فراهم می‌کند. همچنین، احترام به تنوع دینی و فرهنگی نه تنها محیط متنوعی برای دانشجویان ایجاد می‌کند، بلکه به تقویت فضای آموزشی و روحیه همکاری در دانشگاه کمک می‌کند. بنابر این، توجه به هویت دینی دانشجویان در دانشگاهها به منظور ارتقای احترام متقابل، تعاون و تقویت هویت فردی و گروهی آنان بسیار اهمیت دارد. (باکوفه و همکاران، ۱۴۰۰)

دو) شایستگی‌های بین فرهنگی

شایستگی بین فرهنگی درباره نگرشهایی است که از یک پس‌زمینه خاص از ارزشها رشد کرده‌اند. به این معنا، دستیابی به مهارتهای بین فرهنگی، فرایندی مادام‌العمر است که با یک دوره آموزشی تکمیل نمی‌شود، بلکه باید به نیازهایی که با واقعیت اجتماعی و موقعیتهای حرفه‌ای تغییر می‌کنند، دوباره و دوباره متکی باشد (شارما و وو،^۱ ۲۰۱۵). شایستگی بین فرهنگی به دقت درک تفاوت‌های فرهنگی و مشترکات و همچنین عمل به شیوه‌های فرهنگی مناسب و حساس اشاره دارد (آرقدی^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). علاوه بر این، صلاحیت بین فرهنگی شامل توانایی تغییر بین دیدگاههای چندگانه و اصلاح رفتار یک نفر به تناسب الگوهای رفتاری مشاهده‌شده فرهنگ دیگر است و سازه‌های مربوطه، ارتباطات مثبتی با شیوه‌های اندیشمندانه نشان می‌دهد. (فریرا لویز^۳ و همکاران، ۲۰۲۱)

شایستگی بین فرهنگی در ادبیات، به طور متناوب با اصطلاحاتی مانند مهارتهای چندفرهنگی یا متقابل فرهنگی، یادگیری فرهنگی، شایستگی جهانی، دانش متقابل فرهنگی، درک بین فرهنگی، تعدیل فرهنگی متقابل، سازگاری فرهنگی، اثربخشی فرهنگی، شایستگی فرهنگی و آگاهی فرهنگی متقابل استفاده شده است (گو و منگ،^۴ ۲۰۲۲). در میان اصطلاحات بیان‌شده، اغلب در گفتمان، «شایستگی بین فرهنگی» یا «مهارتهای ارتباطات بین فرهنگی»، به دلیل رابطه بازتابش با مفاهیم شایستگی استفاده می‌شود (پینو، ۲۰۱۸). شایستگی بین فرهنگی دانشجویان شامل توانایی‌های مرتبط با دانش، مهارتها، نگرشها و آگاهی میان فرهنگی بین فرهنگی می‌شود. بعدها، عناصری مانند دانش، نگرش، مهارت و آگاهی، به عنوان هسته‌ای برای شایستگی بین فرهنگی مشاهده شد (هریرا و همکاران، ۲۰۲۲). اهمیت شایستگی‌های بین فرهنگی در دانشگاهها با توجه به بسیاری از جوانب، حیاتی است. شایستگی‌های بین

1. Sharma & Wu

2. Arghode

3. Ferreira-Lopes

4. Gu & Meng

فرهنگی به دانشجویان امکان می‌دهد تا آرامش و تضمین اصول مبتنی بر تفاهم فرهنگی را در محیط دانشگاه تجربه کنند. این شایستگی‌ها می‌توانند به توانایی درک و احترام به تفاوتها، تعادل فرهنگی و مهارتهای ارتباطی کمک کنند (ولادی و شکرچی‌زاده، ۱۴۰۱). به دست آوردن این شایستگی‌ها کمک می‌کند تا دانشجویان به طور مؤثرتر به فرهنگهای مختلف آگاهی پیدا کنند، منحصر به فرهنگ خودشان نباشند و در محیطهای کاری چندفرهنگی، تعاملی سازنده و مؤثر داشته باشند. علاوه بر این، اهمیت بالای شایستگی‌های بین فرهنگی در دانشگاهها، تجسمی از تعهد دانشگاهها به تشویق محیطی اجتماعی تنوع‌پذیر است که همکاری، عدالت و احترام به همه اعضای جامعه را ترویج می‌کند. (قمری و همکاران، ۱۴۰۱)

سه) هوش استراتژیک

هوش استراتژیک، سیستمی مشتمل بر چندین هوش است که این ابعاد برای خلق تصویری واضح و روشن از آینده، ضروری می‌باشند. این ابعاد خلاصه می‌شوند در بصیرت، چشم‌انداز، انگیزه و مشارکت (علیپور و عابدینی‌نژاد، ۱۳۹۶). هوش استراتژیک نسبت به گذشته و آینده، به زمان حال توجه کمتری دارد و بیشتر افق زمانی دو سال گذشته و پنج تا ده سال آینده را مد نظر دارد. با جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها از گذشته، سازمان می‌تواند موفقیت یا شکست استراتژی‌های خود و رقبا را ارزیابی کند. این اطلاعات به سازمان اجازه خواهند داد تا با دقت بیشتر، گزینه‌های آینده خود را انتخاب کند (چاندر، ۲۰۲۱). هوش استراتژیک متمرکز بر اهداف بلندمدت و متضمن استفاده از روشها و ابزارهای عادی و پیشرفته تجسم، پیش‌آگاهی و اطلاع قبلی است (آرسلان و همکاران، ۲۰۲۲). امروزه هوش استراتژیک به شکل حرفه‌ای شامل جمع‌آوری، آنالیز و به کارگیری اطلاعات در زمینه قابلیتها (نقاط قوت)، آسیب‌پذیری (نقاط ضعف)، اهداف رقبا و شفاف‌سازی توسعه‌های صورت گرفته در خارج از محیط رقابتی است (عباسپور و همکاران، ۱۳۹۹). هوش استراتژیک، ترکیب انواع دیگری از هوش برای ایجاد ارزش افزوده اطلاعات و دانش در راستای تصمیم‌گیری استراتژیک است (الحربی و النور، ۲۰۲۲). هوش استراتژیک این امکان را برای افراد فراهم می‌کند که به صورت خلاقانه‌تری بیندیشند و با استفاده از اطلاعات محیط کسب و کار و اطلاعات حاصل از تحلیل رقبا، در تصمیم‌گیری‌های سازمانی به بهترین شکل عمل کنند. بنابر این، هوش رقابتی یکی از الزامات غیر قابل انکار برای اغلب مدیران به شمار

1. Chandra

2. Alharbi & Alnoor

می‌رود (آزادی، ۱۴۰۰). با استفاده از هوش استراتژیک، افراد می‌توانند توانمندی‌ها، ضعفها، فرصتها و تهدیدهای خود را درک کنند و بر اساس آن، برنامه‌ریزی مناسبی برای پیشرفت و موفقیت خود انجام دهند. همچنین هوش استراتژیک به افراد کمک می‌کند تا بهترین روشهای یادگیری و مطالعه را کشف کنند و با رویکردهای بهتری به مسائل و وظایف خود نگریسته، آنها را بهبود بخشند. (سلمی و همکاران، ۱۳۹۹)

۲. توسعه فرضیه‌های تحقیق

یک) شایستگی‌های بین فرهنگی و هویت دینی

هویت دینی به صورت کلی، چارچوبی است که بر اساس آن، افراد عقیده‌ها و عملکرد و ارزشهای دینی خود به نمایش می‌گذارند (نجفی و همکاران، ۱۴۰۰). دانشجویان در مواجهه با تجربیات و تحصیلات دانشگاهی، ممکن است با افراد و فرهنگهای مختلف در ارتباط باشند و این بر توسعه شایستگی‌های بین فرهنگی تأثیر می‌گذارد. فرهنگهای متنوع و تنوع زبانی، ممکن است به دانشجویان کمک کند تا بهتر بفهمند که هویت دینی خود را چگونه تجزیه و تحلیل کنند و قدرتها و ضعفهای خود را در این خصوص بشناسند (رهبرقاسی و همکاران، ۱۳۹۹). توازن میان شایستگی‌های بین فرهنگی و هویت دینی می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا در موقعیتهای متنوع فرهنگی، ارتباط بهتر و منسجم‌تری با افراد دیگر برقرار کرده و به مسائل دینی و فرهنگی با بیشترین درک و احترام نگاه کنند (آرودی و همکاران، ۲۰۲۲). شایستگی‌های بین فرهنگی می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا در مواجهه با تحولات سریع در جهان مدرن، هویت دینی خود را بهبود بخشند. آنان قادر خواهند بود تا مفاهیم و اصول دینی خود را با فرهنگها و مذاهب دیگر مقایسه کرده و توانایی تسلط بر نقاط ارتباطی و مشترک بین آنها را پیدا کنند. در نتیجه، این شایستگی‌ها می‌توانند همدلی بیشتری بین دانشجویان با ادیان مختلف ایجاد کرده و درک عمیق‌تری از دین و دیگر مذاهب وارد کنند (پیتو، ۲۰۱۸). شایستگی‌های بین فرهنگی شامل درک و قبول تفاوتها و ارتباطات مؤثر با افرادی است که از فرهنگها و مذاهب مختلف به طور مستقیم یا غیر مستقیم تأثیر می‌پذیرند. این توانایی‌ها می‌تواند هویت دینی دانشجویان را توسعه دهد و به آنها کمک کند تا با افرادی که اعتقادات و عقاید متفاوتی دارند، درک و همدلی بیشتری برقرار کنند (امینی و همکاران، ۱۳۹۹). با توجه به مطالب ذکر شده، فرضیه ذیل شکل می‌گیرد:

H₁: شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان تأثیر معناداری دارد.

دو) شایستگی‌های بین فرهنگی و هوش استراتژیک

شایستگی‌های بین فرهنگی نشانگر توانایی درک و ارزیابی دقیق فرهنگها، عقاید و اعتقادات مختلف در جوامع گوناگون است. افرادی دارای این شایستگی، بهبود قدرت ارتباطی با افراد دیگر و بهبود تعاملات بین فرهنگی خواهند داشت (هریرا و همکاران، ۲۰۲۲). از طرفی، هوش استراتژیک نشانگر توانایی درک و تحلیل موقعیتها، برنامه‌ریزی مناسب و انتخاب راهکارهای بهینه برای دستیابی به اهداف است (چاندر، ۲۰۲۱). افرادی واجد این توانایی، در بهبود تصمیم‌گیری‌های استراتژیک و موفقیت در تحصیل و شغل خود تأثیر مثبتی خواهند داشت (الحربی و النور، ۲۰۲۲). در نتیجه، دانشجویان دارای شایستگی‌های بین فرهنگی و هوش استراتژیک، در جهت پرورش فرهنگ سازمانی تنوع و بهبود عملکرد شخصی و اجتماعی خود تلاش می‌کنند. این دو شایستگی به نوعی به آنان امکان می‌دهد که در مقابل چالشها و موقعیت‌های پیچیده بهتر عمل کرده و با موفقیت به اهداف خود دست پیدا کنند (سلیمی و همکاران، ۱۳۹۹). با توجه به مطالب ذکر شده فرضیه ذیل شکل می‌گیرد:

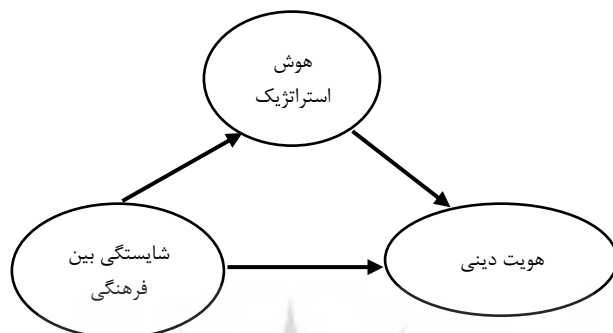
H₂: شایستگی‌های بین فرهنگی بر هوش استراتژیک دانشجویان تأثیر معناداری دارد.

سه) هوش استراتژیک و هویت دینی

هوش استراتژیک به عنوان توانایی فکر کردن درباره انتخابهای استراتژیک و طرح راهبردها برای دستیابی به اهداف، قابلیت همبستگی اطلاعات و پردازش دانش مرتبط با شرایط فعلی و آینده را مشخص می‌کند. بنابر این، می‌توان گفت که هوش استراتژیک می‌تواند تأثیر مهمی در شکل‌گیری، تغییر و توسعه دانش دینی دانشجویان داشته باشد (زیادلو و همکاران، ۱۴۰۱). هویت دینی دانشجویان، به عنوان یک بعد مهم از هویت شخصیتی، می‌تواند تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله عوامل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی قرار گیرد. با توجه به اینکه هوش استراتژیک قابلیت تطبیق با شرایط مختلف جامعه را دارد، ممکن است دانشجویانی که در تصمیم‌گیری‌های استراتژیک خود هوش استراتژیک قوی را به کار می‌گیرند، توانایی بیشتری در تعیین و تثبیت هویت دینی خود داشته باشند. این امر می‌تواند تأثیر معناداری بر میزان انگیزه، اعتقادات و عملکرد دینی آنان داشته باشد و باعث تقویت هویت دینی در دانشجویان شود (خادم‌زاده و سعیدی رضوانی، ۱۳۹۳). با توجه به مطالب ذکر شده، فرضیه ذیل شکل می‌گیرد:

H₃: هوش استراتژیک بر هویت دینی دانشجویان تأثیر معناداری دارد.

با توجه به مطالب بیان شده و خلل مفهومی و نظری بین متغیرهای پژوهش و عدم وجود پژوهشی در خصوص تأثیر این سه متغیر بر یکدیگر، مدل مفهومی پژوهش به شکل ذیل ارائه می‌شود:

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق (منبع: محقق ساخته بر اساس ادبیات تحقیق)

ب) روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر یک تحقیق کمی است که به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی-همبستگی می‌باشد. از لحاظ جمع‌آوری داده‌ها نیز یک تحقیق پیمایشی (میدانی) است. جامعه آماری تحقیق، شامل دانشجویان دانشگاه ایلام است که تعداد آنها برابر با ۶۸۰۰ نفر می‌باشند. در این پژوهش نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده بود. به منظور برآورد حجم نمونه، از جدول مورگان استفاده شد که بر اساس آن، تعداد حجم نمونه ۳۶۴ نفر برآورد شد. در مجموع، ۴۰۰ پرسشنامه توزیع شد که پس از جمع‌آوری، ۳۷۵ پرسشنامه قابلیت اجرایی داشتند. ابزار اصلی گردآوری داده‌های تحقیق، پرسشنامه استاندارد در زمینه متغیرهای تحقیق است. مشخصات پرسشنامه‌های تحقیق در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱: مشخصات پرسشنامه تحقیق

منبع	تعداد گویه‌ها	متغیر
هریرا و همکاران (۲۰۲۲)	۱۲	شایستگی‌های بین فرهنگی
رهبرقاضی و همکاران (۱۳۹۹)	۸	هویت دینی
چاندرا (۲۰۲۱)	۶	هوش استراتژیک

شایستگی‌های بین فرهنگی به عنوان پیشران هویت دینی ... ۳۹

در پژوهش حاضر با وجود آنکه از پرسشنامه‌های استاندارد برای گردآوری اطلاعات استفاده شد، اما به منظور اعتبار بیشتر، برای تعیین اعتبار محتوا از نظر اساتید متخصص بهره گرفته شد و پس از اعمال تغییرات لازم و تأیید آنان و اطمینان محقق از اینکه پرسشنامه همان خصیصه مد نظر پژوهش را می‌سنجد، استفاده شد. برای بررسی پایایی پرسشنامه‌های تحقیق نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیر شایستگی‌های بین فردی ۰/۸۵، برای متغیر هویت دینی ۰/۸۱ و برای متغیر هوش استراتژیک ۰/۸۲ شده است. با توجه به اینکه همه ضرایب آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷۰ شده‌اند، لذا پایایی پرسشنامه‌های تحقیق تأیید می‌شوند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار ویزوال پی.ال.اس استفاده شده است.

ج) یافته‌های تحقیق

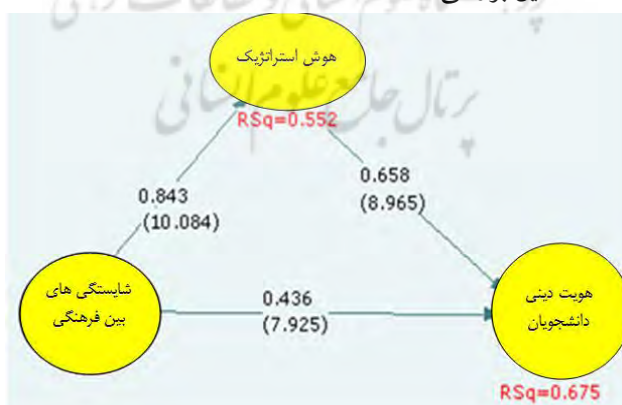
برای بررسی فرضیه‌های تحقیق از نرم‌افزار ویزوال پی.ال.اس استفاده شده است. قبل از بررسی مدل ساختاری تحقیق، تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای تحقیق ارزیابی شده است. نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای تحقیق در جدول ۲ گزار شده است.

جدول ۲: نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای تحقیق

نتیجه	ضرایب معناداری	بار عاملی	متغیرها
تأیید	۱۲/۸۷	۰/۸۲	شایستگی‌های بین فرهنگی
تأیید	۱۲/۶۶	۰/۸۰	
تأیید	۱۳/۲۴	۰/۸۵	
تأیید	۱۳/۲۱	۰/۸۵	
تأیید	۱۲/۴۱	۰/۷۹	
تأیید	۱۲/۷۶	۰/۸۱	
تأیید	۱۱/۳۳	۰/۸۳	
تأیید	۱۴/۲۱	۰/۹۰	
تأیید	۱۳/۷۵	۰/۸۶	
تأیید	۱۳/۴۸	۰/۸۵	
تأیید	۱۲/۲۹	۰/۸۲	
تأیید	۱۲/۹۷	۰/۸۴	
تأیید	۱۲/۴۷	۰/۷۹	
تأیید	۱۳/۰۲	۰/۸۴	

تأیید	۱۲/۴۸	۰/۷۹		
تأیید	۱۳/۷۸	۰/۸۶		
تأیید	۱۲/۹۴	۰/۸۳		
تأیید	۱۲/۶۳	۰/۸۴		
تأیید	۱۲/۴۲	۰/۸۵		
تأیید	۱۱/۵۵	۰/۷۸		
تأیید	۱۳/۹۰	۰/۸۸		هوش استراتژیک
تأیید	۱۲/۷۱	۰/۸۰		
تأیید	۱۱/۶۷	۰/۸۶		
تأیید	۱۱/۵۴	۰/۸۱		
تأیید	۱۲/۹۰	۰/۸۴		
تأیید	۱۲/۷۹	۰/۸۲		

در تحلیل عاملی تأییدی باید همه بارهای عاملی هر متغیر، همگی بزرگتر از ۰.۵ باشند تا پذیرفته شوند. در جدول ۲، همه بارهای عاملی هر سه متغیر، بزرگتر از ۰.۵ می‌باشند؛ پس می‌توان گفت که این متغیرها به خوبی توسط پرسشهایشان سنجیده شده‌اند. همان‌طور که در جدول ۲ نیز مشخص است، تمام عاملها دارای بارهای عاملی معنادار و نسبتاً بالایی‌اند. نتایج به دست آمده نشانگر تأیید تحلیل عاملی تأییدی و مدل مفهومی تحقیق می‌باشند. منظور از معنادار بودن یک ضریب، این است که عدد معنادار بودن آن باید بزرگتر از $1/96$ یا کوچکتر از $1/96$ باشد. در جدول ۲، تمام ضرایب معناداری بزرگتر از 1.96 می‌باشند که نشانگر تأیید تحلیل عاملی تأییدی در این مرحله است. پس از تأیید تحلیل عاملی تأییدی، مدل ساختاری تحقیق و فرضیه‌های تحقیق بررسی شده است.

نمودار ۲: مدل ساختاری فرضیه‌های تحقیق

شایستگی‌های بین فرهنگی به عنوان پیشران هویت دینی... ۴۱

نتایج کلی فرضیه اصلی تحقیق با توجه به ضریب مسیر و عدد معناداری که از مدل ساختاری تحقیق به دست آمده است، در جدول ۳ به صورت خلاصه انعکاس یافته‌اند.

جدول ۳: بررسی فرضیه‌های تحقیق

نتیجه فرضیه	آماره تی	ضریب مسیر	فرضیه‌های تحقیق
تأیید	۷/۹۲۵	۰/۴۳۶	شایستگی‌های بین فرهنگی ← هویت دینی دانشجویان
تأیید	۱۰/۰۸۴	۰/۸۴۳	شایستگی‌های بین فرهنگی ← هوش استراتژیک
تأیید	۸/۹۶۵	۰/۶۵۸	هوش استراتژیک ← هویت دینی دانشجویان

همان‌طور که مشاهده می‌شود، با توجه به اینکه عدد معناداری بین دو متغیر شایستگی‌های بین فرهنگی و هویت دینی دانشجویان برابر با ۷/۹۲۵ و بزرگ‌تر از ۱/۹۶ و همچنین ضریب مسیر بین آنها نیز برابر با ۰/۴۳۶ شده است، پس می‌توان گفت که شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری دارد. عدد معناداری بین دو متغیر شایستگی‌های بین فرهنگی و هوش استراتژیک برابر با ۱۰/۰۸۴ و بزرگ‌تر از ۱/۹۶ شده است و با توجه به اینکه ضریب مسیر بین این دو متغیر برابر با ۰/۸۴۳ شده، لذا می‌توان گفت که شایستگی‌های بین فرهنگی بر هوش استراتژیک دارای تأثیر مستقیم، مثبت و معنادار است. عدد معناداری بین دو متغیر هوش استراتژیک و هویت دینی دانشجویان برابر با ۸/۹۶۵ و بزرگ‌تر از ۱/۹۶ شده و از طرفی ضریب مسیر بین این دو متغیر برابر با ۰/۶۵۸ شده است، لذا هوش استراتژیک بر هویت دینی دانشجویان تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری دارد. با توجه به تأثیر معنادار شایستگی‌های بین فرهنگی بر هوش استراتژیک (۰/۸۴۳) و هوش استراتژیک بر هویت دینی دانشجویان (۰/۶۵۸)، لذا می‌توان نتیجه گرفت که شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی تأثیر غیرمستقیم دارد (۰/۵۵۴ = ۰/۶۵۸ * ۰/۸۴۳). برای بررسی نقش میانجی هوش استراتژیک در تأثیر گذاری شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان از آزمون سوپل و VAF استفاده شده است. در آزمون سوپل یک مقدار Z-value از طریق رابطه ۲ به دست می‌آید که در صورت بیشتر شدن این مقدار از عدد ۱/۹۶، می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد معناداری بودن تأثیر میانجی یک متغیر را تأیید کرد.

$$\text{Z-value} = \frac{a \times b}{\sqrt{(b^2 \times S_a^2) + (a^2 \times S_b^2) + (S_a^2 \times S_b^2)}} \quad \text{رابطه ۲:}$$

در این رابطه؛ a ، مقدار ضریب مسیر بین متغیر مستقل و میانجی؛ b ، مقدار ضریب مسیر بین متغیر میانجی و وابسته؛ S_a خطای استاندارد مربوط به مسیر بین متغیر مستقل و میانجی؛ S_b

خطای استاندارد مربوط به مسیر بین متغیر میانجی و وابسته است. مقدار a برابر با $۰/۸۴۳$ ، مقدار b برابر با $۰/۶۵۸$ ، مقدار S_a برابر با $۰/۱۲۱$ و مقدار S_b نیز برابر با $۰/۱۳۷$ شده‌اند. با جاگذاری اعداد به دست آمده در رابطه ۲، مقدار Z-value برابر با $۴/۳۶$ به دست می‌آید. با توجه به اینکه مقدار Z-value بزرگ‌تر از $۱/۹۶$ شده است، لذا در سطح ۹۵ درصد، تأثیر متغیر میانجی هوش استراتژیک در رابطه بین شایستگی‌های بین فرهنگی و هویت دینی دانشجویان معنادار است.

برای تعیین شدت اثر غیر مستقیم از طریق متغیر میانجی، از آماره VAF استفاده شده است که مقداری بین صفر و یک را اختیار می‌کند و هر چه این مقدار به ۱ نزدیک‌تر باشد، نشان از قوی‌تر بودن تأثیر متغیر میانجی دارد. در واقع؛ این مقدار، نسبت اثر غیر مستقیم در اثر کل را می‌سنجد. VAF از طریق رابطه ۳ به دست می‌آید.

$$VAF = \frac{a \times b}{(a \times b) + c} \quad \text{رابطه ۳}$$

در این رابطه؛ a ، مقدار ضریب مسیر بین متغیر مستقل و میانجی؛ b ، مقدار ضریب مسیر بین متغیر میانجی و وابسته و c ، مقدار ضریب مسیر بین متغیر مستقل و وابسته است. مقدار a برابر با $۰/۸۴۳$ ، مقدار b برابر با $۰/۶۵۸$ و مقدار c نیز برابر با $۰/۴۳۶$ است. با جاگذاری این اعداد در رابطه ۳، مقدار VAF برابر با $۰/۵۵۹$ می‌شود و این بدان معناست که بیش از نیمی از اثر شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان از طریق غیر مستقیم و متغیر میانجی هوش استراتژیک تبیین می‌شود.

(د) بحث و نتیجه‌گیری

هویت دینی یکی از مهم‌ترین ابعاد هویت است که نقش تعیین‌کننده‌ای در هویت‌یابی افراد ایفا می‌کند و تقویت آن می‌تواند موجب قوام سایر ابعاد شده و چالش در این حوزه نیز می‌تواند زمینه‌ساز بحران در سایر ابعاد هویت شود. این ادعا به خصوص در جوامعی که دین رکن اساسی جامعه را تشکیل می‌دهد، موضوعیت بیشتری دارد. در زمان کنونی از جمله مسائل مطرح برای اهل علم و دانش، تفاوت بین دانشگاه اسلامی با دانشگاه غیر اسلامی و به تبع آن، هویت دینی استاد و دانشجو در دانشگاه اسلامی است؛ تا آنجا که مؤسسات و مجامع بسیاری برای یافتن این حقیقت، مشغول به فعالیت شده‌اند.

هدف اصلی این تحقیق، بررسی تأثیر شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان با توجه به هوش استراتژیک در دانشگاه ایلام است. برای بررسی این هدف، با توجه به ادبیات

شایستگی‌های بین فرهنگی به عنوان پیشران هویت دینی ... ❖ ۴۳

تحقیق و مدل مفهومی تحقیق، یک فرضیه اصلی و سه فرضیه فرعی طراحی و تدوین شد. پس از جمع آوری داده‌های تحقیق از طریق پرسشنامه‌های استاندارد و تجزیه و تحلیل آنها با استفاده از نرم‌افزار ویزوال پی.ال.اس، در نهایت مشخص شد که همه فرضیه‌های تحقیق تأیید می‌شوند.

نتیجه فرضیه اصلی این تحقیق حاکی از تأیید تأثیر شایستگی بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان با توجه به نقش میانجی هوش استراتژیک بوده است. این نتیجه‌گیری در تحقیقات گذشته دیده نشده است. از دیگر نتایج به دست آمده از بررسی فرضیه‌های تحقیق حاضر، تأیید تأثیر شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان است. این نتیجه با نتایج تحقیق زونگ و همکاران (۲۰۱۶) همخوانی دارد. آنها در مطالعه خود بیان کرده‌اند که شاخصهای فرهنگی و مدیریت فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. نجفی (۱۴۰۰) در مطالعه خود بیان کرده است که محیط دانشگاهی ممکن است متنوع و گوناگون باشد و دانشجویان را با انواع اعتقادات و فرهنگهای مختلف مواجه کند. ایجاد این تنوع فرهنگی و بین فرهنگی می‌تواند باعث گسترش دیدگاهها و پذیرش تفاوتها در جامعه دانشگاهی شود و در نتیجه، هویت دینی دانشجویان را تقویت کند. فریرا لوپز و همکاران (۲۰۲۱) نیز در مطالعه خود بیان کرده‌اند که وجود شایستگی‌های فرهنگی در دانشجویان، آنان را قادر می‌سازد تا بهترین شیوه‌ها و راهکارهای شرعی را در زندگی خود اعمال کنند و از مسیرهای نادرست برای تعبیر مفاهیم دینی اجتناب کنند.

نتیجه بررسی فرضیه دیگر این تحقیق، تأیید تأثیر شایستگی‌های بین فرهنگی بر هوش استراتژیک است. این نتیجه نیز با نتایج مطالعه احمدی و همکاران (۲۰۲۰) که در مطالعه خود بیان کرده‌اند شایستگی‌های فرهنگی و شایستگی‌های کارآفرینانه بر هوش استراتژیک مدیران تأثیرگذارند، همخوانی دارد. افرادی که شایستگی‌های فرهنگی و بین فرهنگی را دارند، معمولاً به تجارب فرهنگی مختلف دسترسی دارند و قادرند دیدگاههای متنوعی را در مسائل مختلف ارائه دهند. این امر می‌تواند به ارتقای هوشمندی آنان و توانایی حل مسائل به روشهای جدید و خلاقانه کمک کند (قمری و همکاران، ۱۴۰۱). شایستگی‌های بین فرهنگی در افراد، توانایی حل مشکلات پیچیده را تقویت می‌کنند. افرادی که توانایی درک و مدیریت تعاملات بین فرهنگی را دارند، می‌توانند شرایط واقعی مسائل را تجسم کنند و راه‌حلهای نوآورانه‌تری ارائه دهند. (ماینک و وانگ، ۲۰۲۰)

نتیجه دیگر کسب شده از این تحقیق، تأیید تأثیرگذاری هوش استراتژیک بر هویت دینی دانشجویان است. این نتیجه نیز با نتایج مطالعه دیرو و محمود (۲۰۲۲) همخوانی دارد. آنها در مطالعه خود بیان کردند افرادی که ضریب هوشی بالاتری دارند، اطلاعات بهتری از هویت دینی کسب می‌کنند. هوش استراتژیک به افراد کمک می‌کند تا اهداف و مسیرهای خود را بهبود ببخشند و درک بهتری از اهمیت و بخشهای مختلف هویت دینی خود پیدا کنند. این برنامه‌ریزی و طراحی استراتژیک، باعث می‌شود ارتباط پررنگ‌تری با عقاید و اعتقادات دینی خود و درک عمیق‌تری از خود و هدفهای زندگی دینی خود داشته باشند (زیادلو و همکاران، ۱۴۰۱). افرادی که از هوش استراتژیک و قابلیت‌های آن بهره می‌برند، قادرند که ارزشها و اصول دینی خود را در تصمیم‌گیری‌های روزمره خود در نظر بگیرند. این امر می‌تواند به آنان کمک کند تا تصمیم‌های مناسبی را با توجه به مقتضیات دینی بگیرند و به دنبال یک زندگی هماهنگ با ارزشهای دینی خود باشند. (آرسلان و همکاران، ۲۰۲۲)

به طور کلی در این تحقیق با بررسی تأثیر شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان از طریق متغیر هوش استراتژیک که در تحقیقات گذشته بررسی نشده است، به ادبیات مدیریت و مدیریت اسلامی می‌افزاید. وجه تمایز این تحقیق با تحقیقات پیشین، وجود متغیر هوش استراتژیک به عنوان متغیر میانجی بوده است. برای بررسی نقش میانجی هوش استراتژیک در تأثیرگذاری شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی، از آزمون سوبل و VAF استفاده شده است. با توجه به اینکه مقدار z -value برابر با ۴/۳۶ و بزرگ‌تر از ۱/۹۶ شده است، لذا نقش میانجی هوش استراتژیک در تأثیرگذاری شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان تأیید می‌شود. تأثیر مستقیم شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان برابر با ۰/۴۳۶ شده است؛ در حالی که تأثیرگذاری غیر مستقیم شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان از طریق هوش استراتژیک برابر با ۰/۵۵۴ شده است. می‌توان نتیجه گرفت که وجود متغیر هوش استراتژیک موجب افزایش میزان تأثیرگذاری شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان شده است.

در دانشگاهها معمولاً افرادی با فرهنگهای مختلف و متفاوت حضور دارند؛ از طرفی نیز با توجه به اینکه اخیراً دانشگاهها دانشجویان بین الملل نیز جذب می‌کنند (که دانشگاه ایلام نیز از این قاعده مستثنا نیست)، مباحث دینی و هویت دینی اهمیت دوچندانی یافته است. در این بین، فرهنگ و شایستگی‌های بین فرهنگی در شناخت هویت دینی دانشجویان نقش کلیدی دارند. دانشجویانی که از هوشمندی بالاتر و آینده‌نگری بیشتر برخوردار باشند، می‌توانند

شایستگی‌های بین فرهنگی به عنوان پیشران هویت دینی ... ۴۵

عملکرد موفقیت آمیزی داشته باشند. هوش استراتژیک در تطبیق شایستگی‌های فرهنگی و هویت دینی دانشجویان با محیط تحصیلی و اهداف آنها بسیار مهم است. با استفاده از هوش استراتژیک، دانشجویان می‌توانند تصمیمات هوشمندانه‌تری در خصوص تعاملات فرهنگی و مذهبی خود بگیرند و در مسیر دستیابی به اهداف شخصی و تحصیلی خود پیشروی کنند. در خصوص پیامدهای مدیریتی این تحقیق می‌توان گفت که با توجه به تأیید تأثیرگذاری شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان، یکی از پیامدهای مهم، افزایش آگاهی مذهبی در دانشگاه‌هاست. وجود شایستگی‌های بین فرهنگی می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا آگاهی عمیق‌تری دربارهٔ مذاهب و عقاید دیگران پیدا کنند. این آگاهی مذهبی می‌تواند به ارتقای هویت دینی و فهم بهتر از سایر ادیان و گروه‌های مذهبی کمک کند و باعث توسعهٔ تعاملات فرهنگی متقابل شود. توجه به شایستگی‌های بین فرهنگی در دانشگاه می‌تواند باعث تقویت انعطاف‌پذیری و تعهد دانشجویان شود. این قابلیت‌ها نه تنها باعث افزایش همبستگی و همکاری بین افراد مختلف می‌شود، بلکه به دانشجویان کمک می‌کند هویت دینی خود را بهتر درک کنند و در مواجهه با چالش‌هایی که در محیط‌های متنوع فرهنگی وجود دارد، واکنش‌های مثبت و مناسبی ارائه دهند. با توجه به تأیید تأثیرگذاری شایستگی‌های بین فرهنگی بر هوش استراتژیک دانشجویان، یکی از پیامدهای مهم این نتیجه می‌تواند افزایش توانایی درک و تفسیر فرهنگها توسط دانشجویان و انعطاف‌پذیری و تطبیق با فرهنگهای مختلف باشد. با توجه به تأیید تأثیر هوش استراتژیک بر هویت دینی دانشجویان، یکی از پیامدهای مهم این نتیجه بدین صورت است که هوشمندی استراتژیک موجب می‌شود دانشجویان درک بهتری از مسائل دینی داشته باشند و آنان را قادر می‌سازد تا بهتر و با دقت بیشتری از منابع دینی استفاده کنند.

پیشنهادها

با توجه به تأثیر مثبت و معنادار شایستگی‌های بین فرهنگی بر هویت دینی دانشجویان دانشگاه ایلام با نقش میانجی هوش استراتژیک، پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود:

- دانشگاهها برنامه‌های مختلفی برای معرفی فرهنگ و هویت دینی در فضای مجازی داشته باشند و به نوعی بتوانند فرهنگ دینی را به عنوان یکی از فرهنگهای اثرگذار در عرصهٔ جهانی به کاربران خارجی معرفی کنند.

- دانشگاهها برای فرهنگ‌سازی در استفاده کاربران اینترنتی، به خصوص کاربران شبکه‌های اجتماعی، برنامه‌ریزی استراتژیک داشته باشند و در هنگام استفاده کاربران از شبکه‌های اجتماعی، مطالب مرتبطی با موضوع هویت دینی ارائه دهند.
- دانشگاهها می‌بایست با برگزاری نشستهای علمی با حضور اساتید و دانشجویان در رابطه با تأثیرات ارتباطات جهانی بر هویت دینی و ایجاد جوئی مبنی بر پرورش هوش و تفکر استراتژیک، دانش مدّ نظر را در دانشجویان ایجاد کنند.
- دانشجویان در دانشگاهها در برخورد با سایر افراد با هر قومیتی، خوشرو و منعطف باشند و با صداقت و روابط احترام‌آمیز با دیگران تعامل کنند. همچنین در برخورد با مسائل، تا جایی که ممکن است با تکیه بر تعالیم دینی و آموزه‌های اسلامی محیطی، جوئی سالم ایجاد کنند که با آن ایجاد هویت دینی تشویق و تسهیل شود.
- دانشگاهها در رابطه با نحوه صحیح مواجهه با سایر فرهنگها از طریق فعالیتهای رایانه‌ای، اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی، بسته‌های آموزشی ویژه تهیه کنند.

منابع

- آزادی، یداله (۱۴۰۰). «رابطه هوش استراتژیک مدیران با عملکرد شغلی و موفقیت سازمانی کارکنان از دیدگاه کارکنان و اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان». *مطالعات آموزشی و آموزشگاهی*، ش ۲۷: ۶۰-۴۲.
- امینی، اعظم؛ سید محمود حسینی نجاتی و محمدباقر تاج‌الدین (۱۳۹۹). «پدیده نوگروی دینی: تجربه زیسته دانشجویان دانشگاه تهران». *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ش ۱۵: ۱۴۹-۱۷۵.
- انصاری، محمدرضا؛ رضا محسنی و شهلا کاظمی‌پور (۱۴۰۰). «مطالعه جامعه‌شناختی هویت مدرن و دینی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه تهران)». *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ش ۱۰ (۳): ۹۷۳-۹۵۵.
- اولادی شهریار و هاجر شکرچی‌زاده (۱۴۰۱). «مقایسه شایستگی فرهنگی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان در دوره عمومی و تخصص». *آموزش در علوم پزشکی*، ش ۲۲: ۳۴-۲۷.
- پاکوفته، نسرین؛ بیتا نصرالهی، نورعلی فرخی و صادق نصری (۱۴۰۰). «پیش‌بینی هویت جهانی بر اساس هویت ملی، دینی و قومی دانشجویان»، *جامعه‌پژوهی فرهنگی*، ش ۱۲ (۲): ۱-۲۴.
- تاجبخش، غلامرضا؛ رضا رضوانی و زهرا علی‌دادی (۱۴۰۰). «واکاوی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر در شکل‌گیری هویت دینی دانش‌آموزان دختر». *اسلام و پژوهش‌های روان‌شناختی*، ش ۱۶: ۹۲-۷۳.
- جهانشاهی، شبنم و محمدعلی حدادی (۱۴۰۱). «بررسی تأثیر هوش استراتژیک بر عملکرد شرکت با تأکید بر نقش میانجی مدیریت تنوع منابع انسانی در اداره برق استان البرز». *مطالعات علوم اسلامی انسانی*، ش ۲۹: ۵۴-۴۵.
- خادم زاده، سیده مریم و سعیدی رضوانی، محمود (۱۳۹۳). «بررسی رابطه هوش معنوی و هویت دینی با کیفیت زندگی در دانشجویان»، *سومین همایش ملی سلامت روان و تندرستی، قوچان*، <https://civilica.com/doc/716302>

- رمشکانیان، امین و یدالله حمیدیان(۱۴۰۱). «بررسی مفهوم، مؤلفه‌ها و ابعاد هوش استراتژیک و نقش آن در عملکرد مراکز آموزشی». پژوهش و مطالعات اسلامی، ش ۴(۴۱): ۸۹-۱۰۶.
- رهبرقاضی، محمدرضا؛ مهناز گودرزی و سید سعید حسن‌زاده(۱۳۹۹). «تبیین نقش هویت دینی در گرایش افراد به محافظه کاری سیاسی، اقتصادی و فرهنگی(مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان)». مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، ش ۴۱: ۱۴۴-۱۲۱.
- زیادلو، آیناز؛ کیومرث نیازآذری و نگین جباری(۱۴۰۱). «شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های هوش استراتژیک با تأکید بر نقش مهارت‌های اشتغال‌زا در مراکز آموزش عالی». مدیریت توسعه و تحول، ش ۴۹: ۴۴-۳۵.
- سلیمی، قاسم؛ تورج درخشان‌فر و سمیه مزگی‌نژاد(۱۳۹۹). «هوش استراتژیک و نقش آن در آموزش عالی(مرور مفهومی)». چهاردهمین کنفرانس ارزیابی و تضمین کیفیت در نظام‌های دانشگاهی. تهران. <https://civilica.com/doc/1137008>
- شیرینکام، اسحق؛ علی حسینی‌خواه، اکبر صالحی و عفت عباسی(۱۴۰۱). «تجارت زیسته و ادراکات دبیران از نحوه شکل‌گیری هویت دینی در دانش‌آموزان(یک مطالعه کیفی پدیدارشناسی)». راهبردهای آموزش، ش ۱۵(۲): ۱۵۰-۱۴۲.
- عباس‌پور، احمد؛ علی اصغر پورعزت، محمدجواد حضوری و امیرحسین امیرخانی(۱۳۹۹). «امکان سنجی پیاده سازی الگوی تلفیقی اخلاق زیستی و هوشمندی راهبردی: از تئوری تا عمل». اخلاق زیستی، ش ۳۵: ۱۰۳-۸۲.
- قمری، وحیدرضا؛ نرگس سعیدیان خوراسگانی و علی رشیدپور(۱۴۰۱). «طراحی الگوی شایستگی‌های فرهنگی مدیران آموزش عالی ایران». رهبری آموزشی کاربردی، ش ۳(۲): ۲۳-۷.
- نجفی، حسن؛ حسن ملکی، مهدی سبحانی‌نژاد و علی مصباح(۱۴۰۰). «هویت دینی و پیش‌بایست‌های طراحی برنامه درسی»، مطالعات ملی، ش ۸۶: ۲۶-۳.
- Ahmadi, M.; F. Baei, S.M. Hosseini-Amiri, A. Moarefi, T.S. Suifan & R. Sweis (2020). "Proposing a model of manager's strategic intelligence, organization development, and entrepreneurial behavior in organizations". *Journal of Management Development*, 39(4): 559-579.

- Alharbi, R. & A. Alnoor (2022). "The influence of emotional intelligence and personal styles of dealing with conflict on Strategic decisions". *PSU Research Review*, 14(3): 201-218.
- Arghode, V.; G. Lakshmanan & F.M. Nafukho (2022). "Emotional intelligence, intercultural competence and online instruction: Review and reflection". *European Journal of Training and Development*, 11(2): 411-426.
- Arslan, A.; C. Cooper, Z. Khan, I. Golgeci & I. Ali (2022). "Artificial intelligence and human workers interaction at team level: a conceptual assessment of the challenges and potential HRM strategies". *International Journal of Manpower*, 43(1): 75-88.
- Brooks, M.C.; J.S. Brooks, A. Mutohar & I. Taufiq (2020). "Principals as socio-religious curators: progressive and conservative approaches in Islamic schools". *Journal of Educational Administration*, 58(6): 677-695.
- Chandra, Y. (2021). "Online education during COVID-19: perception of academic stress and emotional intelligence coping strategies among college students". *Asian Education and Development Studies*, 10(2): 229-238.
- Deroo, M.R. & I. Mohamud (2022). "“I would rather be informed than misinformed”: critical conversations supporting transnational religious identity across time and space". *English Teaching: Practice & Critique*, 21(3): 254-266.
- Dinham, A. (2018). "Religion and belief in health and social care: the case for religious literacy". *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 11(2): 83-90.
- Erosa, Victoria E. & José Luis Vallejo García (2015). "Managers' Readiness for Organizational Change: Exploring the Intercultural Competence Connection". *Journal of Business & Economic Policy*, 2(1): 98-116.
- Ferreira-Lopes, L.; I. Elexpuru-Albizuri & M.J. Bezanilla (2021). "Developing business students' intercultural competence through intercultural virtual collaboration: a task sequence implementation". *Journal of International Education in Business*, 14(2): 338-360.
- Fonseka, K.; A.A. Jaharadak & M. Raman (2022). "Impact of E-commerce adoption on business performance of SMEs in Sri Lanka; moderating role of artificial intelligence". *International Journal of Social Economics*, 49(10): 1518-1531.
- Gu, Z. & F. Meng (2022). "Cross-cultural competence and social capital dynamic process in cross-border M&A, a theoretical

framework based on a multi-case study". *Chinese Management Studies*, 16(4): 830-856.

- Hennekam, S.; J. Peterson, L. Tahssain-Gay & J.P. Dumazert (2018). **"Managing religious diversity in secular organizations in France"**. *Employee Relations*, 40(5): 746-761
- Herrera Granda, A.; S.M. Yepes, W.F. Montes Granada & J. Alvarez Salazar (2022). **"Students' self-perception of social, emotional, and intercultural competences in a public higher education institution in Colombia"**. *Journal for Multicultural Education*, 13(4): 49-61.
- Jeon, K.S. & B.K. Choi (2021). **"Workplace spirituality, organizational commitment and life satisfaction: the moderating role of religious affiliation"**. *Journal of Organizational Change Management*, 34(5): 1125-1143.
- Main, J.B. & Y. Wang (2020). **"Intercultural competency among engineering doctoral students"**. *Studies in Graduate and Postdoctoral Education*, 11(2): 181-196.
- Nickerson, C.; E. Georgiadou & A.M. Nandialath (2022). **"Religious affiliation and religiosity: do Islamic appeals in advertising lead to higher purchase intentions among Muslim consumers in Dubai?"**. *Journal of Islamic Marketing*, 11(2): 24-31.
- Pinto, S. (2018). **"Intercultural competence in higher education: academics' perspectives"**. *On the Horizon*, 26(2): 137-147.
- Sahlan, M.K.; M.F. Abu-Hussin & A. Hehsan (2019). **"Market competition: Implications of religious identity in creating value added partnership within halal mart retailers"**, *Journal of Islamic Marketing*, 10(2): 465-475.
- Sharma, P. & Z. Wu (2015). **"Consumer ethnocentrism vs. intercultural competence as moderators in intercultural service encounters"**. *Journal of Services Marketing*, 29(2): 93-102.
- Torres, L.A. & M.A.G. Pena Jr (2021). **"Foresight as decision-making support within bounded rationality in individuals and organizations–Embrapa's strategic intelligence system–Agropensa's case"**. *Foresight*, 23(4): 477-495.
- Wang, L. & P.P.W. Wong (2021). **"Marketing of environmentally friendly hotels in China through religious segmentation: a theory of planned behaviour approach"**. *Tourism Review*, 76(5): 1164-1180.
- Wilkins, S.; M.M. Butt, F. Shams & A. Pérez (2019). **"The acceptance of halal food in non-Muslim countries: Effects of religious identity, national identification, consumer ethnocentrism and consumer cosmopolitanism"**. *Journal of Islamic Marketing*, 10(4): 1308-1331.

– ترجمه منابع فارسی

- Abbaspour, A.; A. Pourezat, M. Hozouri & A. Amirkhani (2020). "Feasibility of implementing the integrated model of bioethics and strategic intelligence: from theory to practice". *Bioethics Quarterly*, 35: 82-103.
- Amini, A.; S. Hosseini Nejati & M. Tajuddin (2020). "Religious Modernism Phenomenon: The Lived Experience of Tehran University Students". *Sociology of Social Institutions Quarterly*, 15: 149-175.
- Ansari, M.; R. Mohseni & Sh. Kazemipour (2021). "Sociological study of modern and religious identity of students (case study: Tehran University students)". *Quarterly Journal of Social Studies and Research in Iran*, 10(3): 955-973.
- Azadi, Y. (2022). "The relationship between strategic intelligence of managers and the job performance and organizational success of employees from the perspective of employees and faculty members of Farhangian University". *Educational and Educational Studies Quarterly*, 27: 42-60.
- Jahanshahi, Sh. & M.A. Haddadi (2022). "Investigation of the impact of strategic intelligence on company performance with an emphasis on the mediating role of human resources diversity management in Alborz province electricity department". *Quarterly Journal of Islamic Humanities Studies*, 29: 45-54.
- Najafi, H.; H. Maleki, M. Sobhaninejad & A. Misbah (2021). "Religious identity and curriculum design requirements". *National Studies Quarterly*, 86: 3-26.
- Oladi, S. & H. Shekarchizadeh (2022). "Comparison of cultural competence of dental students of Islamic Azad University of Isfahan in general and specialty courses". *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*. 22: 27-34.
- Pakoofte, N.; B. Nasrollahi, N. Farrokhi & S. Nasri (2021). "Prediction of global identity based on students' national, religious and ethnic identity". *Cultural Research Society Quarterly*, 12(2): 1-24.
- Qamari, V.; N. Saidian Khorasgani & A. Rashidpour (2022). "Designing a model of cultural competencies of Iranian higher education managers". *Applied Educational Leadership Quarterly*, 3(2): 7-23.
- Rahbar Gazi, M.; M. Gudarzi & S. Hassanzadeh (2020). "Explaining the role of religious identity in people's tendency towards political, economic and cultural conservatism (case study: students of Isfahan

University)". *Quarterly of Interdisciplinary Studies of Strategic Science*, 41: 121-144.

- Rameshkanian, A. & Y. Hamidian (2022). "**Investigating the concept, components and dimensions of strategic intelligence and its role in the performance of educational centers**". *Islamic Research and Studies Quarterly*, 4(41): 106-89.
- Salimi, Q.; T. Derakhshan Far & S. Mazghinejad (2020). "**Strategic intelligence and its role in higher education (conceptual review)**". *the 14th conference on assessment and quality assurance in university systems*. Tehran. <https://civilica.com/doc/1137008>.
- Shirinkam, I.; A. Hosseinihah, A. Salehi & E. Abbasi (2022). "**Lived business and teachers' perceptions of the formation of religious identity in students (a qualitative phenomenological study)**". *Education Strategies Quarterly*, 15(2): 142-150.
- Taj Bakhsh, G.; R. Ramezani & Z. Alidadi (2021). "**Analysis of sociological factors effective in the formation of religious identity of female students**". *Islam and Psychological Research Quarterly*, 16: 73-92.
- Ziadlou, A.; K. Niazaziri & N. Jabari (2022). "**Identification and analysis of strategic intelligence components with an emphasis on the role of employability skills in higher education centers**". *Development and Transformation Management Quarterly*, 49: 35-44.